

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ФУНДАЦИЯ**

КРЪГЛА МАСА В ПАМЕТ НА ПРОФ. ДПН МАРИН ЛЮЛЮШЕВ

ПРОФ. ДПН МАРИН ЛЮЛЮШЕВ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАУЧНИЯ ПОТЕНЦИАЛ В МЛАДИТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛИ

Веселина Петрова

Въведение

От създаването на факултета за подготовка на детски и начални учители през 1983 г. до последните дни от своя живот проф. дпн Марин Люлюшев всеотдайно работеше за създаване и укрепване на научния му потенциал. Не само много внимателно подбираше хабилитирания състав, а и съзнателно завишаваше своите изисквания към новоназначените асистенти. Ориентираше своето мислене към развитието на факултета и често споделяше, че: 1) Факултетът трябва да изгради свой научен потенциал, за да не разчита на случайни външни попълнения. 2) Развитието на научен педагогически потенциал е възможно, само ако подборът на асистентския състав е прецизен. 3) В университетите педагогическата наука неоснователно е подценявана, затова в конкурсите трябва да се състезават завършили висше образование с отличен успех и вече придобили практически опит в съвременната образователна система. 4) Необходими са умни и трудолюбиви личности, амбицирани за разгръщане на своя научен потенциал.

Първите уроци по академично писане

Спомням си, че не беше изтекла третата година от създаването на факултета за подготовка на детски и начални учители, а доц. д-р Марин Люлюшев вече държеше в ръце своята монография

“Просветното дело на българската емиграция в Румъния през Възраждането” [7]. Споделяше, че за нейното писане е използвал ранните утринни часове от 3 до 6. След непрекъснатата тричасова работа старателно се е подготвял за разнообразните дейности по създаване и утвърждаване на Факултета – разработване и актуализиране на учебните планове, проверка на учебните програми, работа с ръководството на Университета, провеждане на конкурси, водене на лекции, контролиране на преподаватели и студенти, общуване с родители, обществена работа и т.н.

По това време доц. дпн Марин Люлюшев беше адресирал труда си към научните работници, преподавателите във висшите учебни заведения и средните училища, аспирантите, студентите и други читатели [7, 176]. В така представената аудитория мислено търсехме своето място и ние – твърде отскоро спечелилите конкурс за асистенти. Докато се подготвяхме за обсъждането на монографичния труд, разговаряхме помежду си не само за изложението, а и опознавахме стила на учения доц. дпн Марин Люлюшев. Преди всичко силно впечатление ни правеше неговата чуждоезикова подготовка. Използвал беше разнообразни източници на четири езика – български, румънски, руски и немски [7, 178 – 184]. Диференцирал беше библиографията в: 1) източници и 2) литература. Научният ни интерес към знанието по история на българското образование се увеличаваше, тъй като авторът творчески беше разпределил ползваните източниците в: 1) непубликувани документални материали и 2) възрожденски книги и вестници. Чрез съдържанието на своята монография доц. дпн Марин Люлюшев разкриваше непознати за нас аспекти от проблема за новобългарската просвета на българската емиграция в Румъния. Осъзнавахме, че дотогава притежавахме много обща представа за приноса на емигрантите за развитието на учебното дело, както и за формирането и утвърждаването на специфичните дейности в културно-просветните институции (читалища, научни дружества, учителски научни и професионални организации, театрални, певчески и музикални колективи, книгопечатане и т.н.) в земите на север от Дунава.

Многократно преоткривахме умението на доц. дпн Люлюшев за целенасочено разкриване на същността, насоките и съдържанието

на учебно-възпитателната практика в условията на просветния и културния подем, присъщ по това време за българската емиграция и за местната интелигенция по румънските земи. В разговори с автора на монографията получавахме и безценни уроци по академично писане. Обсъждахме спецификата на научния стил на изложение, проследявахме етапите на историко-методическото изследване, разсъждавахме над принципите за подбиране на достоверни източници, изучавахме основите на научната етика, усвоявахме технологията на учебно-преподавателската и научната работа. Доц. дпн Марин Люлюшев ни споделяше спомени за случаите, в които най-напред интуитивно е долавял несъответствията в проучваните източници, а след това е търсел най-подходящите научни методи, за да достигне до правилни заключения. Умело използваше шегата, за да се съсредоточим над историческите сведения и да се досетим сами за много съществените различия между някои от описанията на събитията в отделни източници, провокираше ни за разграничаване на достоверните от недостоверните сведения в тях.

Ориентираше ни за припомняне на основни исторически факти от живота на бележити българи, а след това проверяваше доколко можем сами да разграничим историческата истина от неистината. Спомням си, че с чувство на дълбоко уважение говореше за румънската изследователка Елена Сюзюр и характеризираше нейния българистичен принос. Веднъж ни посочи едно изречение в нейния труд *“Българската емигрантска интелигенция в Румъния през XIX век”*. Там Елена Сюзюр пише, че в Гюргево е учителствал в българското училище Христо Ботев. От текста, изложен малко преди коментираното изречение, става ясно, че сведението се отнася за 60-те – 70-те години на XIX век. Това съобщение не съответства на много други популярни сведения от биографията на Христо Ботев, сред които са: продължителността на живота му (1848 – 1876 г.); основни факти за неговата дейност в Румъния; учителстването на един от братята му в земите на север от Дунава. Така в разговора подложихме на съмнение написаното и потърсихме доказателства в подкрепа на твърденията, че съобщението или се отнася за друг човек, или има съвпадение на имената, или е допусната някаква грешка. Доц. дпн Марин Люлюшев ни представи други източници, за да ни убеди,

че не Христо Ботев, а по-малкият му брат – Кирил Ботев наистина е учителствал в Гюргево в посоченото време. Доц. дпн Люлюшев ни ориентираше към ползване на научни похвати за оформяне на обосновано становище при анализиране на исторически извори [7, 17]. Защищаваше тезата, че идеята за справедлива преценка на научния принос трябва да е водеща при проучване на историческите източници.

Доц. дпн Марин Люлюшев ни убеждаваше в необходимостта от задълбочено проучване на различни източници за преодоляване на субективизма в оценките и в изводите за ролята на българските емигранти в Румъния. Разсъждаваше над историческите събития в проучваната територия и тяхното влияние върху развитието на просветното дело. Например поставяше акцент върху много съществени различия в мисията и в учебното дело на българските общински учебни заведения в Банат и унгарските държавни училища в българските колонии. Убедително аргументираше отражението на училищните изисквания върху възпитанието на учениците. Специално внимание отделяше на дипломатическите ходове на българската емиграция за изучаване на български език в българските общински учебни заведения. Притежаваше уменията за откриване и обосноваване на несъответствията между описанието на отделни елементи от историческия процес и действителното състояние на тези елементи в цялостното му протичане. Посочваше примери за установени несъответствия между твърдения на учени и съдържанието на различни исторически документи. Беше успял да издири много публикации, в които съзнателно е подменена една информация с друга. Някои от тях доц. дпн Марин Люлюшев публикува в своята монография. Те се отнасят до: 1) умишлено и невярно представяне на сведения за ускорения темп на намаляване числеността на българското население в определени населени места по румънската територия; 2) преувеличаване значението на румънския език в обучението на учениците в българските общински училища, целящо прикриване на информацията, че румънският език се изучава със статут на задължителна учебна дисциплина и в учебния план е поставен наравно с останалите чужди езици – френски, немски, гръцки; 3) умишлено и субективно

завишаване ролята на определени учители и пренебрегване действителните приноси на други, придобили известност със своята родолюбива и всеотдайна работа и т.н. [7, 16 – 17].

Обикновено разговорите завършваха с напътствия за старателно събиране на автентични сведения, внимателно проучване, съпоставяне, съхраняване и осъзнаване на необходимостта от преосмисляне. Доц. дпн Марин Люлюшев убедено твърдеше, че асистентският период от развитието на учения е най-важен. Именно през този период младият преподавател притежава физическа сила, ентузиазъм, за да се развива като учен, да обогатява своя архив, да гради качествата на задълбочен и отговорен учен, принадлежащ към определена академична среда.

Изграждане на академична среда

За създаване на академична среда във факултета проф. дпн Марин Люлюшев разчиташе преди всичко на личния си пример. Със своето поведение на учен, ръководител, преподавател, гражданин поддържаше творческа атмосфера, в която младите преподаватели се състезаваха помежду си. Същевременно поощряваше установяването и поддържането на колегиални взаимоотношения с преподавателите от сродните факултети в страната, подбуджан от амбицията не само за взаимно опознаване, а и за конкуриране.

С поведението си ни внушаваше отговорностите на преподаватели в четвъртия факултет по реда на разкриването им във ВТУ “Св. св. Кирил и Методий” (след Филологически, Исторически и Изобразително изкуство). Подчертаваше, че този факултет е с изключителна мисия, тъй като трябва да подготвя и да осигурява на страната висококвалифицирани детски и начални учители с енциклопедична подготовка. Умело сравняваше отговорностите на детските и началните учители с отговорностите на педиатрите. Поставяше акцент върху изключителната зависимост на детското развитие и детското здраве от професионалната подготовка на учителя и лекаря. Професионалистите в тези научни области нямат право на грешка, затова трябва още в студентските години да оползотворяват своето време за саморазвитие и самоусъвършенстване в процеса на изучаване на всяка учебна дисциплина.

Проф. дпн Марин Люлюшев поставяше акцент върху единството на отделните компоненти в цялостната работа на преподавателя (учебно-преподавателска, научноизследователска, помощно-методическа, превантивна, обществена и пр.). За да бъде разпознат образът на учения в общия облик на преподавателя, прие за свое задължение създаването и редовното издаване на научно списание. Под неговата научна редакция през 1993 г. излезе първата книжка на сп. “Педагогически алманах”. Чрез дейности по отправяне на покани за писане на материали, тяхното обсъждане, рецензиране, допълнително преработване и т.н. проф. дпн Марин Люлюшев сплотяваше академичния състав на факултета. Работеше неуморно за привличане на авторитетни наши и чуждестранни автори, за да споделят с читателите на списанието най-новите си творчески постижения. Стремеше се да доближи интересите на преподавателите и на студентите, като предлагаше разнообразяване и обогатяване на рубриките в списанието.

Убеден, че учителят е призван да учи през целия си живот, проф. дпн Марин Люлюшев сполучливо намираще поводи за разговори със студентите, чрез които ги насочваше за четене на най-новите публикации на техните преподаватели. От позицията на преподавател по История на педагогиката умееше да подбужда бъдещите учители за задълбочено изучаване не само на създадени през вековете системи за педагогическа работа, а и за проучване преди всичко на съвременна литература. Поощряваше ги за издирване на разнообразни източници и търсене на съвети от отлично подготвени преподаватели, владеещи ефективни методи за преподаване и стимулиране на системното и упорито учене. С чувство на загриженост анализираше някои от препоръчваните източници в програмите и обосноваваше своето становище за разработване на учебна литература, която по-пълно да отговори на потребностите в обучението на бъдещите детски и начални учители.

Воден от своята амбиция за създаване на ново педагогическо знание, работещ неуморно не само във факултета, а и в СУ “Св. Климент Охридски”, в ШУ “Св. Константин Преславски”, проф. дпн Марин Люлюшев достигна своя висок етап на научно развитие. От

позицията на авторитетен учен в България и в чужбина ни убеждаваше, че създаването на съвременен университетски учебник не е по силите само на един изследовател. Той считаше, че преподавателите от сродните факултети в страна трябва да обединяват своите усилия за писане на учебници, учебни помагала и друга учебно-помощна литература. Обосноваваше силните страни на творческите колективи в: 1) осигуряване на равен достъп до актуална литература за всички студенти в страната, изучаващи определена специалност; 2) своевременно получаване на обратна информация за измененията в качеството на обучението по обновените курсове с оглед по-бързото подобряване на учебната литература; 3) поощряване на творческото сътрудничество между научните колективи за създаване не само на един учебник, а на съвременен учебно-методически комплект (лекционен курс, помагало за семинарни упражнения, наръчник за професионално-практическо обучение, учебни книжки за децата, учебници за учениците, справочници, речници и т.н.).

Когато през 1996 г. издателство “Абагар” – Велико Търново отпечата новия (тогава) университетски учебник “История на педагогиката”, действително се убедихме във възможностите на проф. дпн Марин Люлюшев за създаване на авторитетен творчески екип [9]. Той беше успял да изгради авторски колектив от уважавани в страната преподаватели, а именно: доц. д-р Йордан Колев, гл.ас. д-р Албена Чавдарова, гл.ас. д-р Елена Сачкова, гл.ас. Виолета Атанасова. В рецензията си по този труд проф. д-р Петър Петров уточнява, че за студентите и за всички, които се интересуват от проблемите на история на педагогиката, вече е издаден: “... един съвременен университетски учебник” [10, 228]. Тук е необходимо още едно уточнение, че учебникът е посветен на 75-тата годишнина на забележителния български учен проф. д-р Жечо Атанасов, дългогодишен преподавател по История на педагогиката и българското образование в СУ “Св. Климент Охридски”. Тази книга приехме и като символ на връзката между преподавателите от различни поколения, отдали се в изпълнение на една и съща кауза – подготовката на висококвалифицирани учители.

Проф. дпн Марин Люлюшев продължи своята научна работа с извършване на задълбочени изследвания за развитието на учебното дело на българската емиграция в Румъния. Значителна част от събраните сведения успя да анализира и да популяризира чрез свои статии в сп. “Педагогически алманах” [5; 6; 8].

На бъдещите изследователи предостави ценна информация за живота на българите зад граница и техните нравствени ценности. Умело успя да очертае приносите на българската емиграция в Румъния: “... в борбата за независима и самостоятелна българска църква, в борбата за етническо оцеляване чрез формите и средствата на организираното училищно обучение на подрастващите преди Освобождението и пр.” [7, 75].

По силата на вече създадената традиция отбелязваме поредните събития, посветени на първия декан на Педагогически факултет. За тяхното организиране и провеждане е много важен приносът на гл. ас. Стоян Долапчиев, който умело продължава да разкрива някои по-рано незабелязвани страни от цялостната дейност на проф. дпн Марин Петров Люлюшев [1; 2].

Заклучение

За да превърне мислите си за развитието на факултета за подготовка на детски и начални учители в реални постижения, се заемаше с нелеките задачи за: конкретизиране на проблемните области в образователния процес и обосноваване на необходимостта от провеждане на съвременни изследвания; уточняване научните интереси на преподавателите; търсене на научни ръководители; определяне темите на дисертационните трудове; проучване на литература, анализиране, експериментирание, систематизиране на получените сведения, обработване на информацията, публикуване, подготовка за защита и т.н., и т.н. Съзнавам, че не бих могла цялостно да отразя огромното количество на задачите, които проф. дпн Марин Люлюшев не само си поставяше, но и съумяваше да ги изпълни. Приемаше, че работата по научното израстване на академичния състав е един от най-важните му ангажменти на Декан на факултета за подготовка на детски и начални учители.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Доланчиев, Ст.* Проф. д-р на п.н. Марин Люлюшев – човекът и ученият. – Педагогически алманах, 1997, № 1, 2, с. 258 – 260.
2. *Доланчиев, Ст.* Проф. дпн. Марин Люлюшев – ученият и педагогът. – Педагогически алманах, 2002. Извънреден брой в памет на проф. дпн Марин Люлюшев, с. 9 – 11.
3. *Люлюшев, М.* Вместо увод. – Педагогически алманах, 1993, № 1, с. 11 – 12.
4. *Люлюшев, М.* Огнище на българската просвета в Плоещ (пред прага на 130-годишнина на Пловдивското българско училище). – Педагогически алманах, 1996, № 1, 2, с. 70 – 96.
5. *Люлюшев, М.* Огнище на просвета, култура и надежда (Пред прага на 135-годишнината на Браилското българско училище). – Педагогически алманах, 1995, № 1, 2, с. 126 – 159.
6. *Люлюшев, М.* Поглед върху учебното дело на българската емиграция в Александрия през Възраждането. – Педагогически алманах, 1993, № 1, с. 75 – 85.
7. *Люлюшев, М.* Просветното дело на българската емиграция в Румъния през Възраждането. София: Наука и изкуство, 1986.
8. *Люлюшев, М.* Факел на българската просвета в Букурещ (125 години от основаването на Букурещкото българско училище). – Педагогически алманах, 1994, № 1, 2, с. 141 – 166.
9. *Люлюшев, М. и др.* История на педагогиката. Велико Търново: Абагар, 1996.
10. *Петров, П.* “История на педагогиката” – един съвременен университетски учебник. – Педагогически алманах, 1997, № 1, 2, с. 228 – 236.

ПРОФ. ДПН МАРИН ЛЮЛЮШЕВ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАУЧНИЯ ПОТЕНЦИАЛ В МЛАДИТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛИ

ВЕСЕЛИНА ПЕТРОВА

Резюме

Авторката посвещава своята статия на първия декан на Педагогически факултет във ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”. Тя разкрива приноса му за развитие на научния потенциал в младите преподаватели чрез: напътствия за академично писане; създаване на академична среда; издаване на научно списание; писане на учебници и учебно-помощна литература.

Ключови думи: научен потенциал, млади преподаватели, академична среда, академично писане, научно списание, учебници, учебно-помощна литература.

PROF. MARIN LYULYUSHEV FOR DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC
POTENTIAL OF YOUNG TEACHERS

VESELINA PETROVA

Summary

The author devotes his article to the first Dean of the Faculty of Education at University “ St. Cyril and Methodius “. She reveals his contribution to the development of scientific potential in the young teachers through: guidance on academic writing, creating of academic environment, the guidance of scientific writing, writing books and educational literature.

Key words: academic potential, young teachers, academics, academic writing, scientific journal, textbooks, educational literature